

«Бұзақылықты анықтау нысанында сотқа дейінгі тергеп-тексеру» аттыоқу-әдістемелік хабарлама

Білім алушылардың процессуалдық құжаттарды жасау қабілеттерін дамыту - «Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу құқығы» пәндерін оқудағы негізгі міндеттердің бірі.

Процессуалдық құжаттар – құқықтық қатынастарды және қылмыстық іс жүргізу қызметін тіркейтін (бекітетін) құжаттар. Олар қылмыстық процеске қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз етудің құралы болып табылады. Қазақстан Республикасы қылмыстық процесінің кодексінің 119-бабына сәйкес тергеп-тексеру әрекеттерінің хаттамалары дәлелдемелерге жатқызылған. Процессуалдық құжаттың ең маңызды белгісі - оның нысаны болып табылады, оның сақталуына тергеп-тексерудің сапасы тәуелді болады. Іс жүргізу құжаттарын жасаудың императивті дәрежесі бойынша шартты түрде екі топқа бөлуге болады: Міндетті (негізгі) және факультативтік (қосалқы).

Міндетті іс жүргізу құжаттарына қаулылар, хаттамалар, айыптау актілері жатады. Олар әрбір қылмыстық іс бойынша жасалады. Істің нақты жағдайларына, күдіктінің және процесінің басқа да қатысушыларының жеке басына байланысты жасалатын процессуалдық құжаттар факультативтік болып табылады. Оларға: ұсыныстар, жазылымдар, міндеттемелер, жазбаша тапсырмалар, жазбаша хабарламалар, қарсылықтар, өтініштер, түсініктемелер, шақыру қағаздары, тізімдемелер және т. б. жатады. Бірақ факультативтік құжаттарды екінші дәрежелі ретінде қарауға болмайды, себебі олар іс үшін маңызды емес және олардың болмауы белгілі бір жағдайларда заңды бұзу ретінде қаралуы мүмкін.

Қаулы - анықтаушы тергеп-тексерудің жүргізу кезінде қабылданған шешімді баяндайтын және негіздейтін іс жүргізу құжаты. Қаулының заңнамалық ұйғарымы Қазақстан Республикасы ҚПК 7-бабының 16-тармағында қамтылған.

Хаттама – сотқа дейінгі тергеп–тексеруді жүзеге асыратын адам тергеп-тексеру әрекеттерінің барысы мен нәтижелерін тіркейтін іс жүргізу құжаты. Хаттамаларда көрсетілетін іс жүргізу әрекеттерінің сипатына байланысты хаттамаларды келесі топтарға бөлуге болады:

- * процеске қатысушылардан жауап алу хаттамалары - дәлелдердің тиісті түрін – айғақтарды бекіту нысаны ретінде;
- * басқа тергеп-тексерудің іс – әрекеттерін – қарап-тексеру, тінту, алу және т.б. жүргізу кезінде анықталған фактілер мен мән-жайлар куәландырылатын хаттамалар-бұл хаттамалар дәлелдемелердің дербес түрі болып табылады;
- * ҚПК-нің қандай да бір талабын орындау тіркелетін хаттамалар: процеске қатысушыларды сараптама қорытындысымен, қылмыстық іс материалдарымен таныстыру туралы және т. б.

Айыптау актісі - бұл сотқа дейінгі тергеп-тексерудің қорытындысы шығарылатын іс жүргізу құжаты, істің мәні, күдіктінің жеке басы туралы мәліметтер және Қазақстан Республикасы ҚПК-нің 299-бабында көрсетілген басқа да мән-жайлар баяндалады.

Мазмұны бойынша іс жүргізу құжаттары:

1) қылмыстық іс жүргізу қызметінің барысы мен нәтижелері бекітілетін және осы қызмет барысында және себебі бойынша туындаған құқықтық қатынастар құжаттары, сондай-ақ процеске қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерінің сақталуы (хаттамалар, хабарламалар, хабарламалар) тіркеледі;

2) қылмыстық сот ісін жүргізуші органдарының шешімдері бекітілетін құжаттар (қаулылар, жекелеген тапсырмалар, нұсқаулар және т. б.);

3) өзге де құжаттар (қолхаттар, сұрау салулар, шақыру қағаздары және т.б.). Негізінен процессуалдық құжаттар-бұл сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүргізетін лауазымды адамдар мен басқа да қатысушылар жүргізген іс-әрекетті куәландыру немесе көрсету, қабылданған шешім немесе орын алған позицияны көрсету үшін ҚПК-ке сәйкес жасайтын жазбаша іс жүргізу актілері. Сонымен бірге заң әдебиетінде іс жүргізу құжаттарына суретке түсіру, бейне- және дыбыс жазу, соқырларды дайындау және т.б. фактілері мен тәсілдерін куәландыратын және көрсететін жазбаша ғана емес, сондай-ақ өзге де материалдық актілер жатады.

Іс жүргізу құжаттарының негізгі мәні қылмыстық істің дұрыс және әділ шешілуіне, қылмыстық іс бойынша іс жүргізудің заңдылығы мен объективтілігіне, қылмыстық процеске тартылған азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін сақтауға кепілдік ретінде қызмет етуге арналған.

Қылмыстық іс бойынша қозғалысты айқындайтын немесе әртүрлі кезеңдер мен сатыларда іс жүргізу қызметінің қорытындысын шығаратын барлық шешімдер қылмыстық істің материалдарына негізделуге, олардан шығуға тиіс. Сонымен қатар, іс жүргізу құжаттары сотқа дейінгі тергеп-тексерудің органдары мен сот органдарының басшылары тарапынан прокурорлық қадағалауды, сондай-ақ іс жүргізу бақылауын жүзеге асыру мүмкіндігін қамтамасыз етуге тиіс.

Қазақстан Республикасының ҚПК-де барлық іс жүргізу құжаттары сәйкес келуі тиіс жалпы талаптар жоқ, бірақ іс жүргізу құжаттарының жекелеген түрлерінің құрылымы мен мазмұнына қойылатын талаптарды белгілейді (хаттамалар-199 – бап, күдіктінің әрекеттерін саралау туралы қаулы – 204 – бап, айыптау актісі – 298 - бап және 299 - ап, жасырын тергеп-тексерудің әрекеттерін жүргізу туралы қаулы – 233 - бап және т.б.). Алайда, арнайы әдебиетте барлық іс жүргізу құжаттары жауап беруге тиіс жалпы талаптар анықталған, атап айтқанда:

Процессуалдық құжаттаманың мазмұны істің материалдарымен белгіленген нақты мән-жайларға сәйкес келуге тиіс. Процессуалдық құжаттамаға деген қажеттілік қылмыстық іс материалдарынан шығуы тиіс. Іс бойынша белгілі және шешімге қатысты мән-жайлар рәсімдік құжатта көрсетілуі тиіс.

Процессуалдық құжат үйлесімділік, қисындық және айқындық талаптарына сәйкес болуы керек. Барлық сұрақтардың әрқайсысы бұрынғыдан немесе оның логикалық тұрғыдан байланысын айқындау үшін дәйекті түрде ұсынылуы керек. Қосымша сөздер болмауы керек. Құжаттың мағынасын біржақты және бірыңғай түсінуді қамтамасыз ету қажет.

Рәсімдік құжаттың сауаттылығы мен мәдениеті. Құжат грамматиканың

талаптарына сәйкес заңды түрде сауатты түрде жасалуы тиіс. Әдепсіз сөздерді (қажеттілік туындамаса), әдепсіз тілді, сөздердің қысқартылуын қолдану мүмкін емес. Сөздер тым ұзын болмауы керек. Арнайы терминологияны теріс пайдалану мүмкін емес. Қазақстан Республикасының Қылмыстық процесілік кодексінің кейбір баптары жеке тергеп-тексерудің әрекеттерінің хаттамаларын ресімдеуге қойылатын талаптарды белгілейді: тексеру және куәландыру (224- бап), жауап алу (212- бап).

Хаттама үш бөліктен тұрады: кіріспе, сипаттама (мазмұн) және қорытынды (куәландыру жазбалары).

Кіріспе бөлім тергеп-тексерудің орны мен күні, басталуы және аяқталған уақытын, хаттаманы дайындаған адамның лауазымы, тегі, аты-жөні, қандай себеппен тергеп-тексерудің амалдары жүргізілді, тергеп-тексеруші немесе анықтаушы, тегі, аты, әкесінің аты, қандай тәртіптік нормалар басшылыққа алынғаны, керек болған жағдайларда тұрақты мекенжайы туралы мәліметтер жазылады. Пайдаланылған техникалық құралдарды (тергеп-тексерудің амалдарына қатысушылар техникалық құралдарды пайдалану туралы ескертіледі) көрсете отырып, олардың сипаттамалары, олардың іс жүргізу мәртебесіне сәйкес өздерінің құқықтары, міндеттері мен жауапкершілігіне қатысы бар адамдарға, сондай-ақ тергеп-тексеруші осы түсініктемелерді аяқтаған фактісін куәландыратын тергеп-тексерудің іс-әрекеттерін жүргізудің және аталған адамдардың қолдарын қоюдың тәртібін айқындайды.

Сипаттау бөлімінде тергеп-тексерудің іс-шараларын жүргізудің талаптары, қабылданған әрбір іс-әрекеттің сипаттамасы, қабылданған іс-қимылдың нәтижелері, қолданылған объектілер мен алынған нәтижелерге қатысты техникалық құралдарды пайдаланудың шарттары мен тәртібі көрсетіледі.

Қорытынды бөлімінде барлық қатысушыларға тергеп-тексеру іс-шаралары барысында түсініктеме алу, қабылдау немесе қабылдамау, қатысушылардың ескертулерін аяқтағаннан кейін тергеп-тексерушінің және басқа да тергеп-тексерудің әрекеттерінің қатысушыларының қолы қойылған хаттамамен ұсынылғанын көрсету керек.

Тергеп-тексерушінің, анықтаушының шешімдерінің көпшілігі қаулымен ресімделеді. Тәжірибе көрсеткендей, бір жағдайда әртүрлі мәселелер бойынша 60-тан астам шешім қабылдануы мүмкін (қылмыстық істі өз өндірісіне қабылдау), істі тергеп-тексерудің жөніндегі юрисдикцияға ауыстыру туралы, алдын алу шараларын таңдау туралы, сараптама тағайындау туралы және т.б.). Қаулы үш бөліктен тұрады: кіріспе, сипаттама және қарарлық. Кіріспе бөлімде құжаттың атауы, оны дайындаған орны мен уақыты, құжатты дайындаған адамның лауазымы, тегі, аты, әкесінің аты, арнаулы атағы көрсетіледі және бұл жағдайда қаулы шығарады. Сипаттама бөлігі («анықталған» деген сөзден кейін) басылымда орталық орынды алады және құрастыру кезінде белгілі бір қиындықтарды тудыруы мүмкін.

Міне, осы жағдайдың мән-жайлары, қандай тұжырым жасалуы, шешім қабылдану себептері келтірілген, адамға басшылық ететін заң ережелеріне сілтеме жасалады. Резолютивтік бөлім кіріспе және сипаттама бөліктерінен логикалық түрде шығуы керек шешімді тұжырымдауды қамтиды. Резолюция бөлімінде басқа нұсқаулар болуы мүмкін (мысалы, іс бойынша, әрі қарай

бағыт бойынша, шешімнің көшірмесін өтініш берушіге, прокурорға және т.б.).

Айта кету керек, кейбір тергеп-тексерудің әрекеттерін жасау үшін тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның шешімі жеткіліксіз, яғни тергеу судьясының сот шешімі қажет. Бұл амалдар Қазақстан Республикасы ҚПК 55-бабында көрсетілген:

1) күзетпен ұстауды санкциялау;

2) ұйқамақты санкциялау;

3) лауазымынан уақытша шеттетуді санкциялау;

4) жақындауға тыйым салуды санкциялау;

5) экстрадициялық қамақты санкциялау;

5-1) жасырын тергеу әрекеттерін жүргізуді, жасырын тергеу әрекеттерін жүргізу мерзімдерін ұзартуды санкциялау;

6) күзетпен ұстау, ұйқамақ, экстрадициялық қамақ мерзімдерін ұзарту;

7) кепіл қолдануды санкциялау;

8) мүлікке тыйым салуды санкциялау;

9) күзетпен ұсталмайтын адамды сот-психиатриялық және (немесе) сот-медициналық сараптама жүргізу үшін медициналық ұйымға мәжбүрлеп орналастыру;

10) бұрын өзіне қатысты күзетпен ұстау қолданылған адамның психикалық ауру фактісі анықталған кезде, оны ауруларды қатаң оқшаулау жағдайында ұстауға лайықталған, психиатриялық көмек көрсететін арнаулы медициналық ұйымға ауыстыру;

11) мәйітті эксгумациялау;

12) күдіктіге, айыпталушыға халықаралық іздеу жариялау мәселелерін қарайды;

13) қарап-тексеруді санкциялау;

14) тінтуді санкциялау;

15) алуды санкциялау;

16) жеке тінтуді санкциялау;

Айыптау актісі - жәбірленуші, азаматтық талапкер, күдікті оның қорғаушысы қылмыстық іс материалдарымен танысқаннан кейін Қазақстан Республикасы ҚПК 294-297 баптарының талаптары қолданады. Қазақстан Республикасы ҚПК-ң 299-бабы айыптау қорытындысы бойынша мынадай талаптарды белгілейді:

Айыптау актісі кіріспе, сипаттау-уәждеу және резолютивтік бөліктерден тұрады.

2. Кіріспе бөлікте:

1) айыптау актісі жасалған уақыт және орын;

2) айыптау актісін жасаған адамның лауазымы, тегі және аты-жөні;

3) күдіктінің тегі, аты және әкесінің аты (ол болған кезде), туған күні, айы, жылы және туған жері көрсетіледі.

3. Сипаттау-уәждеу бөлігінде:

1) қылмыстық құқық бұзушылықтың оқиғасы, жасалған уақыты, орны, оның тәсілі, себебі, салдары, саралануы және өзге де мән-жайлар;

2) жәбірленуші, оған келтірілген зиянның сипаты мен мөлшері туралы мәліметтер;

3) Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 48-бабына сәйкес ықтимал тәркіленуге жататын мүлік туралы мәліметтер;

3-1) Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 48-бабына сәйкес мүліктің ықтимал тәркіленуге жататындығын растайтын дәлелдемелердің тізбесі;

4) күдіктінің жауаптылығын ауырлататын және жеңілдететін мән-жайлар;

5) күдікті туралы мәліметтер (азаматтығы, отбасылық жағдайы, айналысатын кәсібі, білімі, тұрғылықты жері, сотталғандығының бар-жоғы), оны сипаттаушы өзге де деректер, оған қатысты тандалған бұлтартпау шарасы;

6) адамды айыптау үшін негіз болып табылатын мән-жайларды растайтын дәлелдемелердің тізбесі;

7) алкогольдік, нашақорлық немесе өзге де тәуелділіктен емдеуді қолданудың алғышарттары болып табылатын мән-жайлар туралы мәліметтер баяндалады.

Айыптау актісінің қарар бөлігінде күдіктінің тегі, аты және әкесінің аты (ол болған кезде), оған жасады деп айып тағылып отырған іс-әрекет сараланатын қылмыстық заңның нақты бабы, бабының бөлігі және тармағы және айыптау актісін бекіту туралы мәселені шешу үшін қылмыстық істі прокурорға жіберу және қылмыстық істі мәні бойынша қарау үшін сотқа жіберу туралы көрсетіледі.

Айыптау актісіне оны жасаған адам қол қояды.

Адам қылмыстық заңның әртүрлі баптарында, бөліктерінде немесе тармақтарында көзделген бірнеше қылмыстық құқық бұзушылықты жасады деп айыпталған кезде айыптау актісінде осы қылмыстық құқық бұзушылықтардың әрқайсысы жеке-жеке сараланып көрсетілуге тиіс.

Бір қылмыстық құқық бұзушылық жасады деп бірнеше адам айыпталған кезде айыптау актісінде қылмыстық құқық бұзушылықтың саралануы күдіктінің әрқайсысына қатысты көрсетіледі.

Айыптау актісіне сот отырысына шақырылуға жататын адамдардың тізімі қоса беріледі. Тізімде адамның тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде), оның процестік жағдайы, тұрғылықты жері көрсетіледі, оның айғақтары берілген қылмыстық іс парағының және томының нөміріне сілтеме жасалады.

Тізім екі бөліктен: күдікті және қорғаушы атаған адамдардың тізімінен (қорғау тізімінен) және сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам жасаған тізімнен (айыптау тізімінен) тұруға тиіс.

Тізім мөрленген конвертке салынып, қылмыстық іске қоса тігіледі.

Айыптау актісіне анықтама қоса беріледі, онда сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімі, бұлтартпау шарасы, күдіктіні күзетпен ұстау мерзімі, қолда бар заттай дәлелдемелер және оларды сақтау орны, азаматтық талап қоюды қамтамасыз ету және сот үкімін орындау үшін қолданылған шаралар, айыпталушыдан өндіріп алынуға жататын процестік шығындар мен сомалар, мәлімделген талап қою көрсетіледі.

Айыптау актісі қарапайым және түсінікті, логикалық және сенімді түрде жазылу керек. Сөздер ұзын емес, төменгі бағынатын тармақтарды қамтуы керек. Кейбір қиындықтарды бірнеше күдітілер жасаған қылмыстар үшін айыптауды дайындау, олардың қылмысының көп болғандығы эпизодтық

сипатты тудырады. Мұндай жағдайларда қылмыстық механизмдегі әрбір күдіктінің рөлін көрсету, оның қылмыстық әрекеттерінің әрбір эпизодты анықтау маңызды. Тәжірибеде айыптау актісін жасаудың екі әдістемесі әзірленеді: хронологиялық және жүйелі. Хронологиялық әдіс қылмыстың мән-жайларын алдын ала тергеп-тексерудің барысында анықталған тәртіппен сипаттаудан тұрады. Бұл әдіс, әдетте, күдіктінің өз кінәсін жоққа шығарған кезде пайдаланылады және айыптау жанама дәлелдемелерге негізделгенде қолданылады. Жүйелі әдіс алдын-ала тергеп-тексерудің барысында анықталған қылмыстың мән-жайларын дәйекті түрде баяндаудан және осы жағдайларды қолдайтын дәлелден тұрады. Бұл әдісті айыптау тікелей дәлелдерге негізделген қарапайым жағдайларда қолдану ұсынылады.

Осылайша, айыптау актісінің негізгі міндеті - бұл істің барлық мән-жайларын және оларды қолдайтын дәлелдерді дәйекті көрсету.

Ұсынысқа - ұйымның немесе оның мекен-жайы енгізілген лауазымды тұлғаның толық аты-жөні көрсетіледі, құжаттың атауы, қылмыстың жасалуына ықпал ететін мән-жайларды жою жөніндегі іс-әрекеттермен байланысты қылмыстық істің мән-жайы, немесе заң бұзушылық, осы мән-жайларды немесе бұзушылықтарды сипаттау, бұзылған заңның тиісті ережелеріне сілтеме жасау, заң бұзушылықтың белгіленген фактілерінің дәлелдерін ұсыну, қылмыстың жасалуына ықпал еткен заңның немесе мән-жайлардың бұзылуын болдырмау жөніндегі шараларды көрсету, оған ұсыну және оған жауап беру мерзімі.

Қолхат – процестегі белгілі бір қатысушының жазбаша міндеттемесі бар кез-келген іс-әрекетті жасауға немесе қабылдауға тыйым салатын процестік құжат. Осы құжатты дайындау келесі жағдайларда заңмен қамтамасыз етілген:

ешқайда кетпеу және тиісті мінез-құлық туралы қолхат (ҚР ҚПК 141 бабы), жеке кепілгерлік (ҚР ҚПК 142 бабы), кәмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру (ҚР ҚПК 144);

сотқа дейінгі тергеп-тексеру деректерін жария етуге жол бермеу (ҚР ҚПК 201 бабы);

сот сараптамасы органының сараптама жүргізуі, сот сараптамасы органы басшысының құқықтары мен міндеттері (ҚР ҚПК 276 бабы). Сонымен бірге, сарапшының жазылған кіріспе бөлімінде бекітілген тәжірибеге сәйкес сарапшының құқықтары мен міндеттерін түсіндіруі енгізілген.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық процестік кодексінің 156-бабы күдіктіден, сондай-ақ жәбірленушіден немесе куәнің келу міндеттемесін алу мүмкіндігін көздейді. Адамдар қылмыстық процеске шақыруына уақтылы келуіне байланысты міндеттерді орындауды тиісті түрде орындамауы мүмкін, сондықтан мәжбүрлеу шарасын қолданудың негізі - анықтау органының, тергеп-тексерудің немесе соттың қарауына негіз болып табылады.

Келу міндеттемесі күдіктінің, куәнің, жәбірленушінің тергеп-тексерушінің, анықтаушының немесе соттың шақыруы бойынша белгіленген мерзімде келу туралы жазбаша міндеттемесінен тұрады, қоныс аударған жағдайында бұл туралы дереу хабарлану керек. Адамға міндеттемедегі тиісті белгі болып табылатын міндеттеменің бұзылуының салдары

түсіндіріледі. Міндетті бұзған жағдайда қылмыстық іс жүргізу мәжбүрлеудің басқа шарасы қолданылуы мүмкін (әкелу, ақшалай айыппұл, қамауда ұстау және т.б.).

Нұсқау – бұл прокурор, тергеп-тексерудің органының бастығы, анықтау органының бастығы өз құзыреті шегінде белгілі бір іс жүргізу әрекеттерін орындау үшін жеке тұлғаларды міндеттейтін процессуалдық құжат. Заң сондай-ақ шағымдану жөніндегі нұсқаулықты анықтайды, жазбаша қарсылықтарды беру мүмкіндігін көздейді, тергеп-тексеруші, анықтаушы, қылмыстық істің мән-жайларына қатысты тергеп-тексерудің органының бастығы, анықтау органының бастығы жазбаша нұсқамалармен келіспегендікті өзінің қарсылықтары мен дәлелдерінің мәнін көрсетеді.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 60-бабының 9 тармағы бойынша нұсқаулықтың берілуі мүмкін: тергеп-тексеруді жүргізетін адам тергеп-тексерудің жүргізу туралы міндетті нұсқаулар беруге құқылы. Тергеп-тексеруді жүргізетін адам тергеп-тексерудің іс-әрекеттерін басқа жерде жүргізу қажет болған жағдайда, ол бұл әрекеттерді дербес жасауға немесе осы іс-әрекеттердің өндірісін анықтау органына тапсыруға құқылы, ал анықтау органы тапсырманы 10 күннен кешіктірмей орындауға міндетті.

Тапсырмада оны кімге бағыттайтынын көрсете отырып, істің мән-жайлары тапсырманы тиімді орындау үшін қажетті көлемде анықталады (кейбір тергеп-тексерудің әрекеттерін немесе жедел іздестіру шараларына нұсқау бергенде, жағдайлар да көрсетіледі), сондай-ақ жедел тергеп-тексерудің, анықтау және басқа да іс жүргізу әрекеттерін және қандай мерзімде орындау қажет екені көрсетіледі. Тапсырманы орындау үшін қажетті қылмыстық іс бойынша қосымша материалдар бірге болуы мүмкін.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің 59-бабының 2 бөлімі бойынша анықтау органы бастығы тергеп-тексерушіге немесе бірнеше тергеп-тексерушілерге алдын ала тергеп-тексерудің жүргізуді тапсыруға уәкілетті.

Хабарламалар жинағы Қазақстан Республикасының Қылмыстық процестік кодексінің бірнеше баптарында қарастырылған. Мысалы, 220 - бабының 14 бөлігінде тергеп-тексеруші егер тұрғын үй-жай оқиға орны болса және оны қарап-тексеруді кейінге қалдыруға болмаса, онда тұрғын үй-жайды қарап-тексеру кейіннен материалдарды бір тәуліктік мерзімде терегу судьясына жібере отырып, сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның қаулысы бойынша жүргізіледі. Қаулының көшірмесі бір мезгілде прокурорға жіберіледі. Хабарлама күні көрсетіледі. Тергеп-тексерудің уақыты мен орны, оны орындаған тергеп-тексерушінің (анықтаушының) атағы, тегі, аты-жөні, бұл тергеп-тексерудің әрекетін бірінші кезекте санкциясыз алып жүруге әкеп соқтырған мән-жайлары. Хабарламаға тергеп-тексеруші (анықтаушы) қол қояды.

Хабарламаға тергеп-тексерудің амалдары бойынша шешімнің көшірмесі және оны өндіру туралы шешімнің заңдылығын тексеру мақсатында тергеп-тексерудің іс-әрекеттерінің хаттамалары тіркеледі.

Шақыру қағазы. Қатысушыларды қылмыстық процесте тергеп-тексерушіге (анықтаушыға) шақырудың бір түрі - оларды белгіленген

мерзімге шақыру қағазын жібереді. Алдын ала тергеп-тексерудің сатысында шақыру қағазы куәні, жәбірленушіні және күдіктіні шақырғанда беріледі. Шақыру қағазында жауап алуға шақырылатын адамның тегі, аты, әкесінің аты (ол болған кезде) адамды шақырып отырған адамның тегі, аты, аты, әкесінің аты (ол болған кезде), лауазымы, жауап алуға келетін мекен-жай мен уақыты (күні, сағаты), адвокат шақыру құқығы, сондай-ақ дәлелді себептерсіз келмеудің салдары көрсетіледі. Жауап алу үшін шақырылатын адам шақыру қағазы немесе байланыс құралы арқылы шақырылады. Жауап алу үшін шақырылған адам уақытша болмаған жағдайда, шықыру қағазы отбасының кәмелетке толған адамына беріледі немесе оның тұрғылықты жері бойынша тұрғын үй пайдалану ұйымына немесе әкімшілікке не жұмыс орны бойынша немесе тергеп-тексеруді жүргізетін адамның атынан тапсырмасы бойынша өзге адамдар мен ұйымдарға табыс етіледі.

Құжаттар тізімдемесі. Іздестіру, алу, мүлікке тыйым салу кезінде тәркіленген заттар мен құжаттарды, сондай-ақ ұсталған мүлікті түгендеуге болады. Тиісті іс жүргізу әрекеттерінің хаттамасына қосымша болады. Бұл заттарды, құжаттарды, олардың жеке сипаттамаларының санын, ал қажет болған жағдайда ақшалай нысанда мүлік құнының бағалануын көрсетеді. Мүлікті түгендеу кемінде үш данада жасалады (біріншісі іс материалдарына қоса беріледі, екіншісі заттар мен құжаттар тәркіленген немесе мүлкі тәркіленген тұлғаға, үшінші осы заттар, құжаттар немесе мүлік тапсырылған адамға беріледі.). Тізімге куәлар, тергеп-тексерудің изоляторында ұсталған тұлға немесе мүлкі тәркілеген тұлға, тергеп-тексерудің амалдарын жүргізген басқа тұлғалар және тергеп-тексеруді жүргізетін адамның (анықтаушының) қолдары қойылады.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы– бұл хабарламада анықтау нысанында қылмыстық істерді тергеп-тергеу мәселелері талданып нәтижесі практикалық қызметте пайда болады.

Қорытынға келсек практикада құқық қорғау қызметкерлері бұзақылық туралы қылмыстық істерді тергеп-тексеру кезінде процессуалдық қателіктерді жібереді, сол себептен «Бұзақылықты анықтау нысанында сотқа дейінгі тергеп-тексеру» атты оқу-әдістемелік хабарламаны дайындадық.

Қазіргі уақытта оқу-әдістемелік хабарлама Қарағанды академиясы ҒЗжәнеРЖ ұйымдастыру бөлімінде тексерісте.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, оқу-әдістемелік кеңестен осы оқу-әдістемелік хабарламаны мақұлдауын сұраймын.

**Қылмыстық процесс кафедрасының
аға оқытушысы
полиция подполковнигі**

С.С.Рахимов

**Қылмыстық процесс кафедрасының
бастығы
полиция полковнигі**

Д.А.Әбеуов

**Қазақстан Республикасы ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы
Қарағанды академиясы «Бұзақылық бойынша анықтау түріндегі сотқа дейінгі
тергеп-тексеру»бойынша ақпарат**

**Құрметті төраға!
Құрметті Оқу-әдістемелік кеңестің мүшелері!**

Сіздердің талқылауларыңызға Қазақстан Республикасы ІІМ Бәрімбек Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы «Бұзақылық бойынша анықтау түріндегі сотқа дейінгі тергеп-тексеру»бойынша оқу-әдістемелік хабарлама ұсынылады.

Академияның 2019 жылға арналған ҒЗЖ жоспарының 163 позициясына сәйкес авторлар ұжымы: С.С.Рахимов, Р.Б.Ақшолаков және Б.Б. Нұрғалиев "Бұзақылық бойынша анықтау түріндегі сотқа дейінгі тергеп-тексеру" оқу-тәжірибелік құралы дайындалды.

Жұмыста негізгі процессуалдық құжаттарды сотқа дейінгі тергеп-тексеру анықтау нысанында негізгі жалпы оларға қойылатын талаптар талданды. Ұсынылған оқу құралында процессуалдық құжаттардың үлгілерін сотқа дейінгі тергеп-тексеру жасалды ескере отырып, қолданыстағы Қазақстан Республикасының қылмыстық-процестік заңнамасы ұсынылды. Оларды белгілі бір іс жүргізу әрекеттерін заңды түрде сауатты ресімдеуге және нақты құжатты дайындау уақытын қысқартуға пайдалану. Оқу құралы құқық қорғау органдарының қызметкерлеріне, оқытушыларға, докторанттарға, магистранттарға және Қазақстан Республикасы ІІМ оқу орындарында арналған.

Қазіргі уақытта оқу-әдістемелік құрал Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы ҒЗЖәнеРЖ ұйымдастыру бөлімінде тексерісте.

Оқу-практикалық құралын қылмыстық процесс кафедрасының оқу процесіне күндізгі және сырттай оқу факультетінде қолдануға қажет.

Жоғарыда баяндалған негізінде, Оқу-әдістемелік кеңестен осы аталған басылымды оқу процесіне енгізу туралы мәселені талқылап, бекітуді сұраймын.

**Қарағанды академиясының
қылмыстық процесс кафедрасының
аға оқытушысы
полиция подполковнигі**

С.С.Рахимов